Сум і тривога покрили ввесь Київ на вістку про смерть князя Володимира Великого.

Не стало доброго та щедрого князя. Не стало розумного керманича великої держави. Не стало могутнього володаря, що перед ним дрижали вороги, а поважали володарі Сходу та Заходу, Півночі й Півдня.

Погасло над Києвом і над усією великою й багатою землею українською Яснеє Сонечко. ось-ось і чорні хмари надсунуть — усе заслонять над українською землею.

— Нема князя Бориса, далеко з печенігами воює, а його то князь Володимир, Яснеє Сонечко, своїм наслідником мати хотів! Що то буде, що то буде? —, журиться не один із бояр.

— Кажуть, Святополк збирається захопити престіл!

Саме тоді князь Борис вертався з походу. Не найшов у степах печенігів. Аж тут приспів до нього вістун із Києва.

— Княже, вертайся негайно в Київ! Твій батько помер, а князь Святополк за намовою жінки збирається захопити престіл, що батько твій для тебе, призначив.

Як почув таке князь Борис, то задеревів увесь, слізьми рясними залився та з жалю й болю довго не міг і словечка промовити.

А дружюшики його потішають і радять:

— Піди та сядь у Києві на батьківському престолі — сила в тебе є, бо все військо під твоєю рукою.

Та князь Борис відповів їм:

— Ні, друзі мої, не підійму я зброї на брата мого, і то на старшого від мене! Він має мені бути замість батька.

І пустився далі в дорогу. Аж прибули над річку Альту... І знов дружинники радять князеві:

— Веди нас на Київ!

Та князь Борис усе своє:

Ні, не піду я на старшого брата.

І не сподобалося це дружині:

— Коли він не хоче стати київським Князем, то чого ж нам при ньому сидіти, — сказав варяг Оляф, — пошукаємо собі іншого князя, жадного воєнної слави та добичі.

— А справді! — сказав другий варяг, Гаральд. — Ходімо хоч би й до Святополка. З цим князем, Борисом, що ввесь час тільки молиться, нам не здобути ні слави, ні багатства!

І відійшли обидва варязькі полководці з воями своїми, а за ними пішов і Олег Остромирич, і Святослав путятич із українськими полками.

А була тоді субота. Засумував князь Борйс. Туга й печаль охопили його душу, серце його добре. І пішов він у свій намет і там молився.

Аж тут вдираються в шатро розбишаки. Блищить зброя, бряжчать мечі, кидаються нелюди на князя, що стояв навколішках і молився. І чотири гострі списи застрягли в молодому тілі князя Бориса...

Князь Борис прошептав ще молитву, глянув востаннє на людей, що тимчасом поназбігалися, і віддав Богу духа.

Люди сповили тіло князя-мученика в наметне полотно та поклали на віз і повезли до Вишгороду.

Там похоронили князя Бориса в церкві св. Василія.

Не мав князь Святополк спокою. Сумний і понурий ходив день-у-день.

І питає його жінка, дочка польського князя, Болеслава Хороброго:

— Чого ти завсіди такий понурий і задуманий, несвій якийсь такий! Аж смішно, на київському великокняжому престолі засів та й сумує.

— Засів, легко сказати, та вдержатися не легко. Брати не дадуть.

— А ти зроби так, як мій батько з своїми братами. Постарайся, щоб вони всі стали для тебе нешкідливі. Мій батько так позбувся своїх братів, що одного вбив, а другого осліпив і замкнув у тюрмі, і тепер панує безпечно в Польщі.

— Страшно воно! — боронився Свягополк. — Що скажуть на те кияни, що митрополит?!

— Певно, як будеш боятися, то нічого не вдієш, і котрийнебудь із твоїх братів прожене тебе не то з Києва, але і з твого уділу, що тобі батько дав...

— Так ти кажеш?

— Авжеж! А як не послухаєш мене, то пожалуєш колись, та вже буде пізно!

Коли принесли князеві вістку про вбивство князя Бориса, сказала Святополкова жінка до чоловіка:

— Тепер тобі годі спинятися на половині шляху, — треба й інших братів позбутися. А передусім Гліба, бо він з Борисом сини однієї матері.

— Твоя правда! Він найперший за старим звичаєм має право до кривавої помсти. Треба мені й із ним справитися.

Та не вдоволилася цим Святополкова жінка.

— Ще в сусідстві маєш ворога — сказала, — ще з ним мусиш так само справитися. Поки під боком у Деревщині сидить Святослав, не матимеш спокою!

Довідався про ці намови князь Святослав.

— Треба мені шукати помочі в Угорщині, — подумав він і негайно пустився в подорож. Та наймані вбійники Святополкові наздогнали його в Карпатах над річкою Опором і там кинулися на нього. Князь Святослав із кількома дружинниками боронилися завзято, та не встояти йому проти переважаючої сили. Упав, ранений списом у серце. Вірні дружинники похоронили князя таки на тому місці, де він погиб, і висипали високу могилу.

Задумався в Великому Новгороді князь Ярослав:

— Святополк загорнув майже всю Володимирову спадщину. Треба проти нього виступити, притяти йому пальці, бо ще й мене відсіля вижене.

І зібрав варягів і новгородців, і рушив у похід на Святополка. Зустрілися Ярославові війська з Святополковими над Дніпром під Любечем.

Довго стояли так — по одному боці Дніпра Ярославові полки, а по другому Святополкові. Ні ті, ні ті не зважувалися перейти ріку та вдарити на противника. Аж почалися морози, і Дніпро замерз. Тоді стали варяги та новгородці готуватися до бою. Але й Святополк готувався до збройної розправи. Гарячіші з його вояків стали глузувати собі з новгородців.

— Гей, ви теслі, чого ви тут прибули? Ходіть, будете нам хати будувати!

Розлютило це новгородців, роз'ярило:

— Гей, стривайте, притешемо ми ваші пусті маківки — відповідали вони.

І кинулися по льоду через Дніпро на Святополкові війська.

Ударили війська на себе. Задзвеніли мечі об шоломи, блиснули списи, посипалися стріли. І подалися полки Святополкові. А Ярославові їм на пяти наступають. Потоки крови по бойовищі течуть, ранені стогнуть.

А Святополк щодуху біжить, шляху до свого тестя в Польщу питає.

— Рятуй мене тестю! — просить. — Ярослав нагнав мене з престолу.

А тесть, король польський, Болеслав Хоробрий, думає собі:

— Добра нагода скарбницю мою вбогу збагатити, а то може й багаті червенські городи захопити.

І каже Святополкові, зятеві своєму:

— Готов я з військом моїм тобі на допомогу стати, великокняжий київський престіл тобі придбати. Літом 1018 р. рушив Болеслав Хоробрий на Київ, а з ним наймані німецькі лицарі, угорські затяжні війська й печеніги.

Та відважний Ярослав не ждав ворогів у Києві, а вийшов проти них і стрінув їх над Бугом. Але не встиг ще уставити своє військо, як Болеслав переплив швидко ріку й сильним наступом побив його. Розбилося Ярославове військо, а він сам тільки з чотирма дружинниками прибіг у Новгород.

Болеслав Хоробрий вїхав з зятем у Київ і став господарювати в ньому, як у своїй займанщині. Болеславові вояки допікали киянам, глузували з них і забирали їм дорогоцінності. Розкішно жилося Болеславові та його дружині в багатому Києві.

А кияни стали нарікати на Святополка, що навів чужиіщів у Київ. Негодування росло та кріпшало.

І самому Святополкові надокучило довге перебування та господарювання тестя в його городі. Дав таємний наказ убивати чужих вояків, де тільки дасться.

Киянам двічі не говорити того. Стали вбивати то тут, то там Болеславових вояків щораз більше, щораз частіше.

Побачив Болеслав, що небезпечно сидіти довго в Києві, забрав силу-силенну скарбів, забрав багато полоняників і вернувся в Польщу. По

дорозі захопив для себе Червенські городи та залишив там свої залоги. Не довго тішився Святополк від'їздом тестя.

Ярослав зібрав нові варязькі війська і рушив на Київ зимою 1018 року, та побив Святополка.

Святополк не вмів з'єднати собі дружинників, не вмів зібрати досить війська із своїх земель. Тож звернувся тепер за допомогою до печенігів. Печенізький хан радо згодився дати поміч.

— Пограбую багаті землі руські — думав, зрадівши. Та рухливий Ярослав не ждав їхнього приходу в Києві, а вирушив проти Святополка та зустрів його війська над річкою Альтою.

І покрила поле над Альтою велика сила війська. А була тоді пятниця. І як тільки зійшло сонце, вдарили на себе обидва війська. Кривава, люта була січа. До самого вечора тривала. А під вечір похилилися стяги Святополкові, урозтіч пішло військо його.

А Святополк на коні з отроком тільки своїм утік. Блукав довго лісами, аж добився до західних меж української землі й подався на чужину.

"У пустині межи чехи й ляхи" — як каже літопис — закінчив життя князь український, що міг з'єднати та скріпити київську державу, коли б оперся був на власні українські сили, а не приводив собі чужинців-союзників.

За братовбивство, що затяжило на його долі, назвали його Окаянним.

У Києві заволодів щасливіший Ярослав.

Лицарської та гордої вдачі був Мстислав Червоний, молодший брат Ярославів, князь Тьмуторокані.

Слава про нього лунала вже по всій широкій Україні. Пісень співали про його лицарські діла, про його бої з хозарами та касогами. А найбільше любили слухати пісні про те, як він Редедю, князя касогів, заколов ножем у двобою.

Славний, славний був той князь Тьмуторокані та гордий такий! Думає він:

— Чи мені тільки Тьмутороканню володіти, а Ярославові всю спадщину по батькові держати?

І шле послів до Ярослава:

— Брате Ярославе! Справедливо буде, коли ми спадщиною по батькові порівну поділимося! Віддай мені половину, а половина хай останеться при тобі.

— Не ділитиму я батьківської спадщини на втіху ворогам! — відповідає Ярослав.

Не розумів цього князь Мстислав Тьмутороканський. Гордий був, тільки меч свій знав і пішов.

І вже він під Києвом. Та кріпкі стіни в золотоверхому, хоробра й витривала дружина в Ярослава, не дасть на поталу "Матері городів Руських"!

А гарний він — той Київ — гарний! Жаль руйнувати його.

— Ні, покиньмо Київ! — сказав Мстислав. — На Чернігів ідемо! — дав наказ дружині своїй.

Хоробро держаться чернігівці, та не спинити їм Мстиславової дружини, в боях з касогами загартованої!

Узяв Мстислав Чернігів. А Ярослав у Новгороді полки збирає, варяга Якуна кличе до себе. Варягів найняти йому велить і Чернігову на відсіч спішить.

Уже до города Листвена доходить, аж темна, горобина ніч криє все поле. Мов із-під землі десь військо взялося й на Якунових варягів вдаряє. Держаться варяги Якунові, та не встоятися їм! І кинув Якун свій золототканий одяг і втік. — Не було чого ждати й Ярославові.

І Ярослав уже думав у Новгород податися, аж тут посол прибув до нього від Мстислава й передав слова Мстиславові:

— Ти, брате, сиди в Києві — а мені дай землі, що на схід від Дніпра.

І згодився Ярослав. І вже Не було між братами незгоди — обидва разом і на ворогів ходили.

Аж тепер уже міг Ярослав "піт утерти з чола" дружини і про добро української землі подумати...

Каже Мстислав Ярославові:

— Брате, як ти можеш спокійно терпіти, щоб Червенські городи в чужих руках залишались?

— Думав уже я про те. Треба піти походом, відіобрати їх назад. Тепер це не важка справа. Мечислав — то не Болеслав.

І пішли обидва брати походом на Червенські городи.

Багато бранців вивезли з собою з походу.

— Що ж ти думаєш робити з ними, з бранцями цими? — питав Мстислав Ярослава.

— А що? Осаджу їх на ріці Росі по городках, що їх побудував ще наш батько для оборони від степовиків.

Жили так обидва брати в згоді та в любові, аж тут 1036 р. прийшла до Ярослава невесела вістка:

— Мстислав на ложі смерти, на ловах занедужав.

Поїхав Ярослав до брата, а Мстислав уже вмирає:

— Прощай, Ярославе, — каже — от і знов усі землі збереш під своєю рукою, бо в мене нікому їх передати. Не дав Бог діток.

Засумував Ярослав, жаль йому Мстислава, як брата і як князя доброго.

Плакали за Мстиславом усі, а вже найбільше жалувала за ним дружина, бо добрий був він для неї, все віддавав дружинникам, не жалував ні худоби, ні напитків, ні наїдків.